

CENTRAAL MUSEUM DER GEMEENTE UTRECHT

Agnietenstraat 1

tel. 030-15541/42

BRUIKLEENGEVER/NEMER

Datum: 22-7-1966

VERZEGELDE ONTVANGEN VAN/DOOR : de Heer Eduard Heijmans
ADRES : Rijnegomlaan 58
WOONPLAATS : Aerdenhout

ONTVANGEN VAN/DOOR : het Centraal Museum, Agnietenstraat 1, Utrecht

VOORWERP : 2 Monotypes:
: "Chimère" 1965
: "Nachtdier" 1966

INV./CAT.NO.
VERZEKERD VOOR

OPMERKINGEN : Aankoop C.M.

HANDTEKENING:

Dr. M.E. Houtzager

Dr. M.E. Houtzager,
directrice

6.64.5000

*Zo heb ik ze gekocht
Accessoird*

*Namens de directrice
van het Centraal Museum
der Gemeente Utrecht*

Dr. L. M.

VRAAGTEKENS IN „ARTIFICIA”

Knappe monotypes en panelen van Heymans

Wat van de schilderijen en monotypes van Eduard Heymans — in het Heemsteedse „Artificia” tot 1 november te zien — het eerst opvalt is zijn grote soepelheid in het hanteren van stijlen, veelzijdig materiaalgebruik en een ruime invloed van het spelmoment, dat laatste dan toch gepaard aan beheersing. Hij stelt de beschouwer daarmee voor een aantal problemen, want hoewel de genoemde eigenschappen een „pré” in zijn voordeel zijn, brengt die soepelheid mee, dat de ware Heymans moeilijk te herkennen valt.

VEELZIJDIG TALENT

Er hangen een paar panelen, waaroverheen jutezakken zijn geplakt als ondergrond voor zijn olieverven. De kleuren zijn geraffineerd mooi en in een vormenspel, dat ontleend is zowel aan archaische symbolen als moderne „tekens”. Het resultaat is voornamelijk decoratief, zonder de dwingende noodzaak van juist deze vormen en geen andere aan te tonen. In deze werken is Heymans dus vooral esthetisch gericht. Een ander paneel vertoont het oppervlak als van een gefantaseerd maanlandschap. Knap is het gedaan, met weer heel andere middelen. Het is een typisch „structuur-werk”, maar... het had, in vergelijking met het overige werk, ook van iemand anders kunnen zijn.

Méer eenheid vond ik in de monotypes, een techniek waarin heel mooie dingen kunnen worden gedaan, omdat de materiaalverwerking op zich reeds verrassingen kan bieden. Heymans heeft die techniek uitstekend in de hand. Zijn ruwe bladen, die een sterk sprekende structuur hebben (in grijs) vormen een uitstekend fond voor zijn zwarte verf, via glasplaten daarop afgedrukt, soms met een enkele steunkleur. Het zijn fantastische rotsachtige landschappen. Ze ademen dezelfde geest als zijn chimères, die in een groot aantal aanwezig zijn. In zijn geval als monsters in droomverschijsning en dus in allerlei gedaanten. Juist deze monotypes verraden een grote affiniteit met het onderbewuste en ik zie ze dan ook als het meest typerend voor wat Heymans innerlijk in beweging brengt: hier dus een juiste aanpassing van gedrevenheid, stijl en gebruik van de middelen, die vrij en spontaan kunnen worden toegepast. Een andere serie heet „Perzisch avontuur” een flink aantal bladen waarin vrij (en à la Heymans verwerkt) Perzische motieven zijn gebruikt, ontleend aan tapijten maar ook aan lettertekens e.d.

Het zijn goede bladen, evenals — maar dan begint het probleem weer — een paar naakten in monotype-techniek, die rond uit Hollands zijn met een zweem expressionisme, heel aangenaam om te zien, knap ook, maar volkomen los van het andere werk. Moet ik aannemen, dat het bezit van zoveel „gezichten” een verdienste is? Of wordt Heymans nog eens zo gegrepen door een bepaalde „boodschap”, een gerichte bedrevenheid, een drang om het meest innerlijke uit te beelden, dat hij komt tot een naar vorm en stijl éénvormige gestalte?

In dat geval is zijn werk tot nu toe een voorspel, maar dan wel een dat getuigt van een kunde en vakmanschap, waarmee hij dingen maakt die heel interessant zijn.

Hein Steehouwer

„Perzisch avontuur” van Ed. Heymans

he. dagbe

E. Heymans toont in Artificia monotypes

Eduard Heymans toont in Artificia — deze week nog — uit zijn laatste werk: monotypes. Druksels, waarvan slechts één afdruk mogelijk is. Er wordt gedrukt op geschept papier, waarvan de structuur meespeelt in het eindprodukt.

Het is een interessante techniek. In de monotypes van Heymans overheerst het zwart en wit; er is steeds van een enkel kleurtje gebruik gemaakt om de afdruk te verlevendigen.

Droomvoorstellingen. Perzische motieven met letters, dansers — in de benedenzaal ook landschappen en boven een enkel naakt — heeft de schilder op deze wijze op papier gezet.

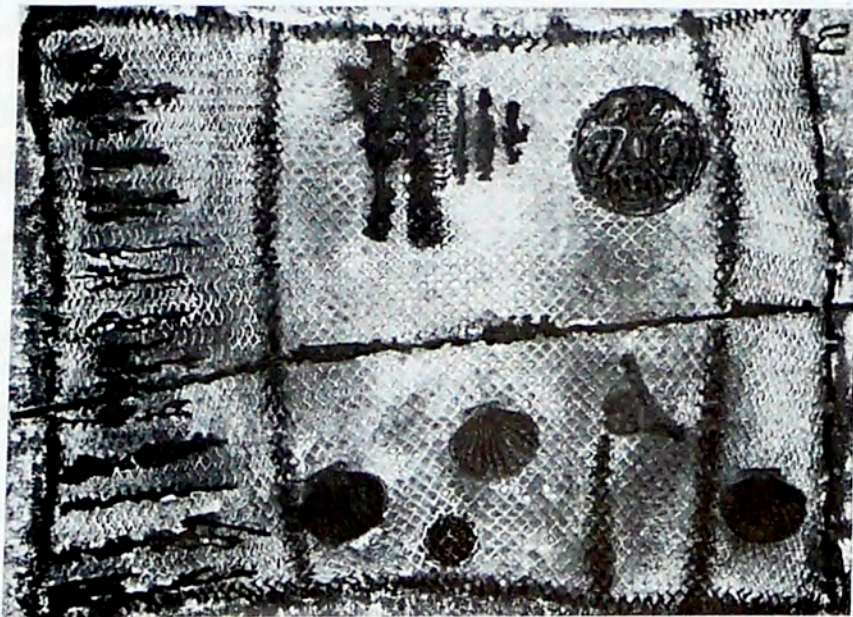
Het is werk, dat aangenaam is om naar te kijken en een beetje modieus. Waar Heymans zijn fantasie de vrije loop geeft, wint zijn werk aan overtuiging.

K. S.

vrije volk.

CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

Agnietenstraat 1 — Maliebaan 42

HET KUNSTWERK VAN DE MAAND

februari 1967

CENTRAAL MUSEUM DER GEMEENTE UTRECHT

Nr. 4790

Bericht op schrijven van 17 november 1966

Onderwerp: het kunstwerk van de maand

UTRECHT, 21 december 1966

Agnietenstraat 1 - Postbus 2106

Postrekening 402834 - Telefoon 15541

SM/VD

De Weledelgeboren Heer
Eduard Heijmans

Rijnegomlaan 58

AERDENHOUT

Kunstwerk van de maand in Utrechts Centraal Museum: een reliëfschildering De wonderbare Visvangst (100 x 139 cm) door Eduard Heijmans (geb. 1912) uit 1961. Deze schilder, graficus en dichter rekent zich tot de materieschilders die allerlei elementen assembleren tot non-figuratieve gehele. In casu werden gebruikt: een visnet, Jakobsschelpen, een oud rooster van een vulkachel en stukken oud roest. Resultaat: een donkerbruin geval.

Elsev. weekbl. 25.2.67.

Zeer geachte heer Heijmans,

U danken U nog voor Uw brief van 17 november jl., waarin U het toezendt bij Uw "Wonderbare visvangst".

Uit de maand februari 1967 zal onze mededeling "het kunstwerk van de maand" gewijd zijn aan dit kunstwerk. Uiteraard zullen wij U over bericht een tiental exemplaren doen toekomen.

aan stellen ons voor Uw gedicht bij het betreffende kunstwerk, zodat iedere beschouwer ervan kennis kan nemen.

U hiermede accoord? Bij voorbaat hartelijk dank.

Met vriendelijke groeten,

Elisabeth Houtzager

Dr. M. Elisabeth Houtzager,

Eduard Heijmans (geb. 1912): De wonderbare visvangst, reliëfschilderij, 100 x 139 cm. — 1961.

Onder de gevolgen van de artistieke revolutie, die de beeldende kunsten in de loop van deze eeuw heeft geschokt is het verdwijnen van eeuwenoude grenzen wel zeer opvallend. Een schilderij, een tekening, een grafisch werk of een sculptuur hoeft niet meer een duidelijk herkenbare voorstelling te hebben; een schilderij hoeft zelfs niet meer geschilderd te zijn met verf op paneel of doek. Een stroming, die hierdoor mogelijk is geworden is die van de materieschilders, schilders die niet meer alleen met verf werken, maar vaak elementen van allerlei aard in hun werken introduceren, ook wel hun verf vermengen met cement e.d. waardoor een soort van reliëf ontstaat. Het is een stroming, die ook in Nederland een aantal, vaak zeer begaafde aanhangers telt.

Een van die kunstenaars is schilder-graficus-dichter Eduard Heijmans. Heijmans schildert nauwelijks meer, maar assembleert vooral allerlei elementen in zijn werken, die non-figuratief genoemd kunnen worden. Het afgebeelde reliëfschilderij geeft inderdaad geen illustratie bij het bekende bijbelverhaal, waarop de titel slaat. Toch is het wel de wonderbare visvangst, zij het dat het oude verhaal nu op een minder directe manier wordt benaderd. De associatie heeft hier de illustratie vervangen. Het materiaal is ongebruikelijk: een visnet, Jakobsschelpen, een oud rooster van een vulkachel en wat gevonden stukken oud roest.

Het kleurenschema van het geheel is in een mysterieus donkerbruin gehouden, dat hier en daar wat oplicht, hier en daar zich ook verdicht tot bijna zwart. De compositie is sober en weloverwogen, van een uitgesproken evenwichtige ritmiek. Drie grote vlakken als van een triptiek, waarvan het middelste het grootste en belangrijkste is. Het smalle linker deel is het dynamische begin van de compositie, een dynamiek die spreekt uit de scherpe puntige vormen, die alle naar rechts wijzen. Het grote midden is het diepe water, vol geheimenis en vorm; rechts wordt het schilderij afgesloten door een betrekkelijk smalle, lichtende baan, waarin als slotakkoord aan de onderzijde een grote donkere bol.

Een wereld op zichzelf, ontstaan haast op het stramen van het visnet. Zo heeft de kunstenaar, met zeer moderne middelen uitdrukking gegeven aan een diep religieus gevoel dat tijdloos is.

Het afgebeelde kunstwerk is geëxposeerd in de afdeling „Kunst na 1850“, Maliebaan 42. (Buslijnen 3 en 11, halte Nachtegaalstraat hoek Maliebaan).

mel- '64 - 5000 ex.

Utrecht

Eduard Heijmans (geb. 1912): De wonderbare visvangst,
reliëfschilderij, 100 x 139 cm. — 1961.

Onder de gevolgen van de artistieke revolutie, die de beeldende kunsten in de loop van deze eeuw heeft geschokt is het verdwijnen van eeuwenoude grenzen wel zeer opvallend. Een schilderij, een tekening, een grafisch werk of een sculptuur hoeft niet meer een duidelijk herkenbare voorstelling te hebben; een schilderij hoeft zelfs niet meer geschilderd te zijn met verf op paneel of doek. Een stroming, die hierdoor mogelijk is geworden is die van de materieschilders, schilders die niet meer alleen met verf werken, maar vaak elementen van allerlei aard in hun werken introduceren, ook wel hun verf vermengen met cement e.d. waardoor een soort van reliëf ontstaat. Het is een stroming, die ook in Nederland een aantal, vaak zeer begaafde aanhangers telt.

Een van die kunstenaars is schilder-graficus-dichter Eduard Heijmans. Heijmans schildert nauwelijks meer, maar assembleert vooral allerlei elementen in zijn werken, die non-figuratief genoemd kunnen worden. Het afgebeelde reliëfschilderij geeft inderdaad geen illustratie bij het bekende bijbelverhaal, waarop de titel slaat. Toch is het wel de wonderbare visvangst, zij het dat het oude verhaal nu op een minder directe manier wordt benaderd. De associatie heeft hier de illustratie vervangen. Het materiaal is ongebruikelijk: een visnet, Jakobsschelpen, een oud rooster van een vulkachel en wat gevonden stukken oud roest.

Het kleurenschema van het geheel is in een mysterieus donkerbruin gehouden, dat hier en daar wat oplicht, hier en daar zich ook verdicht tot bijna zwart. De compositie is sober en weloverwogen, van een uitgesproken evenwichtige ritmiek. Drie grote vlakken als van een triptiek, waarvan het middelste het grootste en belangrijkste is. Het smalle linker deel is het dynamische begin van de compositie, een dynamiek die spreekt uit de scherpe puntige vormen, die alle naar rechts wijzen. Het grote midden is het diepe water, vol geheimenis en vorm, rechts wordt het schilderij afgesloten door een betrekkelijk smalle, lichtende baan, waarin als slotakkoord aan de onderzijde een grote donkere bol.

Een wereld op zichzelf, ontstaan haast op het stramien van het visnet. Zo heeft de kunstenaar, met zeer moderne middelen uitdrukking gegeven aan een diep religieus gevoel dat tijdloos is.

Het afgebeelde kunstwerk is geëxposeerd in de afdeling „Kunst na 1850”, Maliebaan 42. (Buslijnen 3 en 11, halte Nachtegaalstraat boek Maliebaan).

B.2 - 6/2-40

Two.-

Do you still want your paintings to be sent to the Walker Art Center after your exhibition in our Museum is over? You probably know that there has been a change in the directorship and Mr. H. H. Arnason is no longer the director and instead Mr. Martin Friedman has been nominated Director. We believe it would be satisfactory, if you so choose, to print the catalog for them also because the Walker Art Center is an important art institution in the United States and carry considerable prestige.

We would appreciate it if you could send us translations of the foreword by Bert Schierbeek which appears in your 1962 Stedelijk Museum exhibition catalog. We will need this for our press releases. Before you print the catalog, if you send us the lay out (or as we call it here the "dummy") we will be glad to give some suggestions.

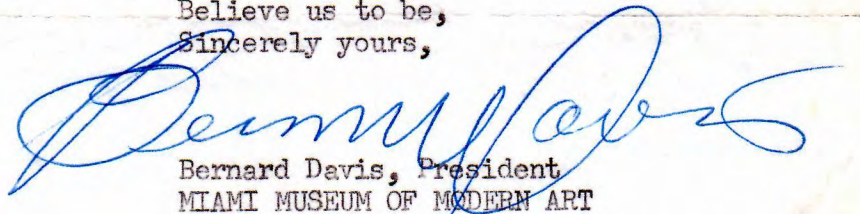
We would like the reproductions in our catalog to be set like the "monochroom schilderij" and the "de wonderbare visvangst" which are at the very edge of the page and not like the "diluviaal bewijs" which could have been treated similarly.

In your letter you speak of coming to the United States - we would like to know definitely about it and if you do, don't forget to bring with you an authorized affidavit proving that you painted the paintings so that the Custom House will get them through, without duty, as original works of art.

We reiterate that the Miami Museum of Modern Art is a non-profit institution and does not pay for the transportation costs and that in case of sales, charges one third (1/3) commission as a necessary part of its income.

We note that your last catalogue listed your exhibition as consisting of 22 paintings - our Museum can accommodate that and more, at least up to 30 paintings.

Believe us to be,
Sincerely yours,

Bernard Davis, President
MIAMI MUSEUM OF MODERN ART

BD:kp

Eduard Heijmans voor een van zijn reliëfschilderijen.

Het pionierswerk van

Eduard Heijmans

Men heeft de pioniers onder de kunstenaars wel eens 'ontdekkingsreizigers' genoemd — terecht — want zij zijn ontdekkingsreizigers in de wereld van de menselijke geest, in het onbegrensde rijk, waar de fantasie heer en meester is. De kunstenaar die we hier met zijn reliëfschilderijen hebben afgebeeld — Eduard Heijmans — behoort tot deze figuren. Zijn gebied is een onherbergzaam oord, waar hij als een vrijbuiterspeurt en jaagt. Doch niet alleen zoekt hij in het land der verbeelding, maar

ook in het werkelijke leven, want dit schenkt hem de materialen waaruit hij zijn werken opbouwt. Deze materialen vindt hij in de natuur, aan de oevers der rivieren, op het strand, in de duinen en in de bossen. De dingen die Heijmans voor zijn reliëfschilderijen nodig heeft, liggen in de natuur als het ware voor het grijpen en een zwerftocht door de duinen of langs de zee levert voor hem altijd wel bruikbaar materiaal op als: allerlei sierlijke en kleurige schelpen, grillig gevormde

brokken kurk, rafelige lappen jute, schilderachtige stukken wrakhout, verdroogde bossen zeewier, glad gespoelde stenen, enzovoorts.

Bovendien bepaalt hij zich niet uitsluitend tot de natuur, want ook de industrie — zoals om een voorbeeld te noemen, het hoogovenbedrijf te Velsen — is voor hem een belangrijke leverancier. Daar in de fabrieken heeft hij onder de afvalmaterialen meermalen vondsten gedaan, die voor zijn werk van grote waarde zijn geweest en verder zoekt hij overal, waar hij denkt iets van zijn gading te zullen vinden.

Van heel wat meer belang dan de materialen zijn echter de ideeën! Hoe komt Heijmans daar aan? Hij is een ontvankelijk mens en een man van inspiratie. Zoals de meeste kunstenaars moet ook hij het in de eerste plaats hebben van de inval, van een gedachte die plotseling in hem opwelt. Soms ook wordt deze gedachte door een bepaalde gebeurtenis of een herinnering gewekt, maar hoe dan ook, zij is het, die de eerste stoot tot het ontstaan van het werkstuk geeft. Meestal heeft hij er dan nog niet de juiste vorm en de materialen voor gevonden, want dat kan dagen en zelfs weken duren. Dat is de onrustige periode van zoeken en denken, die aan het feitelijke maken voorafgaat, de periode waarin zijn ideeën gestalte krijgen.

Als eindelijk alle problemen zijn opgelost gaat hij aan de slag en binnen een paar dagen of soms al in een enkele dag is hij gereed, maar dan heeft hij ook van de vroege ochtend tot de late avond in een werkroes geleefd, een werkroes, waarin maar één ding voor hem bestond: het reliëfschilderij, dat hem vasthield, dat hem biologeerde.

Door deze hartstochtelijke en geconcentreerde manier van werken is het reliëf meestal ook sterk van uitdrukking geworden. Het heeft de spanning van het krachtige doen.

Op deze wijze ontstonden werken als 'De wonderbare visvangst' en 'Diepzeegeheimen.'

Het is ongetwijfeld wonderlijk, wat Heijmans in zijn net gevangen heeft, want dat zijn niet alleen schelpen, maar ook ijzerspatten, konijnenbotjes en uitgeponste stukken ivoor. Van deze gewone dingen wist hij een buitengewoon geheel te maken, dat illusie schept en onze fantasie prikkelt.

Zo is het ook met 'Diepzeegeheimen'. We duiken tot ver beneden de zeespiegel en ontdekken een grot, waar nog nooit een menselijk wezen een voet gezet heeft. Er heerst een doodse stilte. Door de kleurige flarden van vreemde waterplanten speelt het gesluierde licht en daarachter opent zich het geheimzinnige schemerduister van de grot in die doodse stilte, een eeuwige stilte die beklemmend is. We aarzelen er binnen te gaan, maar we blijven kijken, omdat ons oog geboeid wordt.

Voor hen die willen weten waaruit Heijmans de mysterieuze waterplanten vervaardigd heeft, willen wij wel verklappen dat hij daarvoor een aantal baleinen gebruikte, afkomstig van de bekende walvisvaarder 'Willem Barentsz'.

Men moet maar op 't idee komen en het kunnen verwerken, maar ... dat is nu juist het geheim van de kunstenaar.

JAN D. VOSKUIL

25-2-1962

Zeer geachte Heer Heijmans,

Hierby de
aankondiging. Het was een erenverreide, maar
buitengewoon boeiende middag omdat van
werk dienstloos en om brecht het een beslissing,
welke noodlijks (voor ons) te verantwoorden is.
Toch zijn we heel blij met onze commissie,
welke direct een deel van onszelf mitrookten!
We zouden ze niet meer kunnen missen. Kiest
men zichzelf, zoekt men de bevestiging van
eigen gewillens? Ik weet het niet; alleen dat
ons hart ons soms dringt, want het sluis met
beraad wordt of louter "schouwen" de ogen
steelt. Het verschuldigde is door frudy van
myr Vrouw, die daerthoeprotendeels creëert
freig, bereids overgemaakt op de rekening by de
A.B. te Haarlem. Jammer dat het verder gezellig
samenzijn te kort duurde en stam van my.

dat ik de Vrouw niet een paar hoofdprinsipalities
afbedalde, want het is weer ben de laatste dagen.
Aprechtig tot ziens en ik met stroom en
de lieve familie omme hartelijke groeten

M. F. VAN BOMMEL
Jarykroetstraat 119^{II}
Amsterdam (C)

collectie
Van Bommel-Van Zant.

gemeentemusea amsterdam paulus potterstraat 13 tel. 73 21 66

stedelijk museum
amsterdams historisch museum
museum fodor
museum willet holthuysen

postbox 5082 telegramadres stemusea

25.9.61

waarde heer jansz
hartelijke dank voor de beide schied-
bladen van koning der en de geleidelijke
woorden

die te Guiting avoor waarden
in het by zonder vanwege de gerustheid
die daarmit spreekt

onder ons gezegd beschouw ik ver zamen
als een atavistische ziekte en dus niet
u mij, hoop ik, begrijpen indien ik op
mijn kaart de beide tekeningen gaaf aan
ons prentencabinet, waar maar meuren
er niet van hebben als bij mij in de
portefeuille

noegmaals hartelijke dank
uw eerbiedig

Beste Kayman

zoals u begrijpen zult heb ik het aan Bestje
volkondig in verband met tal van nieuwe taken
en de voorbereiding daartoe

daarom wil ik proberen uw Brief van 10.2.64
zo kort mogelijk te beantwoorden:

gedurende 25 jaar heb ik me volledig en zonder
enige restrictie gegeven aan het stedelijk
museum en aan alle mogelijkheden, die
mijn positie daar mij bodt.

maar op 1.1.63 was dat ten einde en enerzijds
had ik er geen behoefte aan dat werk voort te
zetten, zonder het instrument dat mij zolang ten
dienste had gestaan — en dus op halve kracht —
terwijl ~~ik~~ anderzijds mijn opvolgers, bij hun
toch al zo moeilijke werk, voor de voet te lopen
niet mijn stijl is.

ik heb me daarom volledig uit al de functies
die ik hier in dit land had teruggetrokken en
mijn Terrain van actie naar het buitenland
en naar mijn werkkamer, verlegd.

ik ben er ook helemaal niet meer op in gericht
om mijn vroegere correspondentie voort te zetten
want in plaats van 4 secretaresses en 150 man
personeel, heb ik nu niemand (gelukkig) en moet
dus alles zelf doen of niet doen.

wanneer te doen zou, wat u heimelijk, maar m.i.
ten onrecht van mij verwacht, dan zou ik dat
gaan doen, wat naar mijn mening de taak is van
de directeur van het stedelijke museum

ik ben ervan overtuigd dat ik in die functie
genoeg gedaan heb en nu er recht op heb mijn
leven geheel anders in te richten, dat heeft niets
te maken met gezegenheden of anderszins -
maar wel met het zoeken naar een nieuwe
levenshouding (om een beetje een te groot woord te
gebruiken voor een eenvoudige zaak) en een
nieuwe actieradius.

ik heb er een hekel aan om nu op halve kracht
voort te zetten, wat ik destijds met inzet van heel
mijn wesen heb trachten te doen.

ik ben en blijf nu eenmaal een radicaal

ik hoop dat u mijn standpunt zult kunnen begrijpen
met beste groeten uw Sandberg

FRANS HALSMUSEUM
DER
GEMEENTE HAARLEM

HAARLEM, 19 februari 1962.

Nr.
De Heer E.H. Heymans
Rijnegomlaan 58
A E R D E N H O U T

Zeer Geachte Heer Heymans,

Heden ontving ik Uw uitnodiging voor de opening van Uw tentoonstelling in het Stedelijk museum te Amsterdam.

Het spijt mij *héél* erg U te moeten berichten daarbij niet aanwezig te kunnen zijn.

Een bespreking met o.a. de Wethouder inzake de Frans Hals tentoonstelling maakt mij dit onmogelijk.

Ik wens U een bijzonder prettige middag en een succesvolle tentoonstelling toe.

Met hartelijke groeten mede aan Mevrouw.

(D. Schwagermann)
Adjunct Directeur van het
Frans Halsmuseum